

ДО ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ПЛЮРІЦЕНТРИКИ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Теоретичні засади плюріцентризму мов, закладені в роботах Клосса (*Heinz Kloss*) та Кляйна (*Michael Clyne*), не втрачають і сьогодні свого значення для подальшого розвитку теорії плюріцентризму [2; 3]. Зокрема Кляйн дає визначення плюріцентричних мов, наголошуючи при цьому, що плюріцентризм мов є соціолінгвістичним концептом, при якому центральну роль відіграють як побутування мови в кількох суверенних державах, так і функція національного варіанту для ідентичності його мовців та суспільства в цілому [2, с. 455]. Таким чином, спроба описати плюріцентрики як чисто лінгвістичну проблему не є адекватною, оскільки при цьому втрачається ідентифікаційна функція національного варіанту. Якщо керуватися такими міркуваннями, то коректною назвою для національних варіантів німецької мови слід вважати *Österreichisches Deutsch*, *Deutschländisches Deutsch*, *Schweizerisches Deutsch*, *Lichtensteinliches Deutsch usw.*

Іншим установчим критерієм національних варіантів є мовно-політична воля населення країни та її інституцій, котрі розглядають свій національний варіант не як самостійну мову, а як частину загальної. Це не шкодить його функції ідентифікації для мовців, оскільки, на думку Кляйна [2, с. 455], не так багато ознак мови є достатніми для реалізації функції ідентифікації. В свою чергу, дефініція національного варіанту охоплює сукупність всіх мовних явищ, які відносять типологічно до німецької мови на території певної національної держави, як мовний стандарт, так і всі розмовні регіональні варіанти, оскільки вони також є частиною мовної реальності тієї чи іншої країни, частиною мовної ідентичності її мовців.

Мур [4] розглядає лінгвістичну складову як критерій визначення плюріцентричних мов, що витікає із вище зазначеного. Звісно, будь-який варіант мусить мати достатньо лінгвістичних особливостей, щоб вирізнитися серед інших і стати, таким чином, засобом особистої та колективної ідентифікації мовців.

Оцінюючи плюріцентрики німецької мови, виходять, таким чином, передусім із її статусу в німецькомовних країнах. В Бельгії, Німеччині, Ліхтенштейні, Австрії та Швейцарії вона є офіційною мовою зі статусом єдиної державної мови чи однієї з державних мов країни, тоді як в Італії є визнаною регіональною мовою (Трентіно-Зюдтіроль). Очевидним є той факт, що ситуація з німецькою мовою у названих країнах різниться як за чисельністю мовців, так за впливом на формування норми загальної мови. В цьому зв'язку Аммон [1, с. 185] вводить поняття центрів двох рівнів (*Vollzentren und Halbzentren*), передаючи таким чином символічно

вагомість окремих національних варіантів. При цьому, як центри німецької мови першого рівня (*Vollzentren*) розглядаються Німеччина, Австрія та Швейцарія, тоді як інші варіанти з меншою кількістю мовців та меншим впливом на нормотворення німецької мови вважаються центрами другого рівня (*Halbzentren*). Відповідно до назви вище означених країн варіанти іменуються як *Österreichisches Deutsch (ÖD)*, *Deutschländisches Deutsch (DD)* und *Schweizerisches Deutsch (SD)*. В свою чергу плуріцентрика для *ÖD* представлена чотирма варіантами другого рівня: *Ostösterreichisch*, *Kärntnerisch*, *Tirolerisch*, *Vorarlbergerisch*, що відображено лексикографічно у словнику варіантів німецької мови (*Ammon, 2004*). Стосовно *DD* поділом передбачено 6 регіонів: північний захід-схід (*Nord-West, Nord-Ost*), центральний захід-схід (*Mitte-West, Mitte-Ost*), південний захід-схід (*Süd-West, Süd-Ost*) [3, с. 58]. Для *SD* не характерна така диференціація, оскільки тут йдеться про єдиний мовний стандарт, що однак можна піддати сумніву.

Стосовно мовного стандарту, то згідно концепції плуріцентрики, яка призводить до зміни схеми варіантів німецької мови, відбувається зміна поняття стандарту в напрямку його розширення. Іншими словами, визнається не єдиний стандарт, а різні, які визначаються регіональними, соціальними чи ситуативними критеріями. Такого роду розширення спричиняє вихід із нормативного замкнутого кола.

Основними постулатами теорії плуріцентрики для визначення плуріцентричних мов є критерії екстралінгвістичного характеру. Мур (*Rudolf Muhr*) розглядає лінгвістичну складову як критерій визначення плуріцентричних мов, який з них витікає. Звісно, будь-який варіант мусить мати достатньо лінгвістичних особливостей, щоб вирізнитися серед інших і стати, таким чином, засобом особистої та колективної ідентифікації мовців.

При цьому в практичному аспекті основна увага дослідників зосереджується на ідентифікації лексичних, граматичних, семантичних, а останнім часом все більше і прагматичних відмінностей варіантів німецької мови. Якраз прагматика мовної варіативності бачиться перспективною для подальших досліджень.

Список використаних джерел:

1. Ammon U. Die deutsche Sprache in Deutschland, Österreich und der Schweiz: das Problem der nationalen Varietäten / U. Ammon. – Berlin / New York : De Gruyter, 1995. – 575 s.
2. Clyne M. Pluricentric Languages. Different Norms in Different Countries / M. Clyne. – Berlin / New York, 1992.
3. Kloss H. Die Entwicklung neuerer germanischer Kultursprachen seit 1800 / Kloss H. – 2. erw. Auflage. – Düsseldorf, 1978.
4. Muhr R. Zur Theorie der Plurizentrik am Beispiel des Deutschen / R. Muhr // Der Sprachdienst. – 2012. – Jahrgang 5. – S. 179–198.